

میراث مقدس

موزه قرآن آستان قدس رضوی مهم‌ترین گنجینه جهان اسلام

ماه رمضان ماهی است که پیوند عمیقی با قرآن کریم دارد. حالا که ماه بهار قرآن با سال نو همزمان شده فرصت خوبی است تا در این ایام به دیدن موزه قرآن برویم. موزه‌ای که آثار بسیار نفیسی در حوزه کتابت و خوشنویسی قرآن کریم و نسخه‌های خطی در آن وجود دارد و بازدیدکنندگان را مجذوب و متحیر می‌کند.

■ **موزه‌ای نفیس با قرآن‌هایی از صدر اسلام تا قرن چهاردهم**

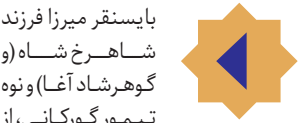
هر چند که همزمان با برپایی نخستین موزه آستان قدس رضوی در سال ۱۳۲۴ کنار مقبره شیخ بهاء‌الدین محمد تعدادی از قرآن‌های بسیار نفیس گنجینه رضوی به

نمایش گذاشته شده بود اما در سال ۱۳۶۴ به فرمایش رهبر معظم انقلاب که آن زمان رئیس‌جمهور بودند، نخستین موزه‌تخصصی قرآن کریم با گردهمایی قرآن‌های خطی، مجموعه‌ای از مرقعات، نقاشی‌های گل و مرغ و خوشنویسی هنرمندان معاصر در کنار مضجع شریف آقاعلی بن موسی الرضا(ع) راه‌اندازی شد. موزه قرآن و نفایس آستان قدس رضوی، بزرگ‌ترین موزه قرآن جهان اسلام است که ۱۳۰ قرآن فوق‌العاده نفیس و آثار و جزوه‌های قرآنی آن از میان افزون بر ۲۳ هزار قرآن نفیسی که در کتابخانه آستان قدس رضوی وجود دارد به نمایش گذاشته شده است. قدیمی‌ترین قرآن وقفی موجود در موزه آستان قدس رضوی، قرآن وقفی این‌کثیر است که وزیر سلطان محمود

یک قرآن ۱۴۰۰ ساله در حرم مطهر رضوی

قرآن مجید، معجزه جاوید پیامبر اعظم(ص) و سخن ساری و جاری رب العالمین، با بندگان است. یکی از مهم‌ترین ویژگی‌هایی که سبب شده قرآن ابدی باشد، تحریف‌ناپذیری آن است. بیشتر ما شاید تا سال گذشته نمی‌دانستیم یکی از نسخه‌های کهن قرآن به خط حجازی در گنجینه آستان قدس رضوی نگهداری می‌شود. امتیاز ویژه این نسخه بر دیگر نسخه‌های دنیا این است که تقریباً کل قرآن را دربر می‌گیرد، اما دیگر نسخه‌های به خط حجازی، تنها بخشی از قرآن را شامل می‌شود. دستنویسی با قدمت یک‌هزار و ۴۰۰ سال که سال گذشته در حرم مطهر رضوی رونمایی شد. قدمت این مصحف براساس سال یابی‌های دقیق در آزمایشگاه‌های معتبر جهانی به نیمه دوم سده نخست هجری باز می‌گردد. این مصحف شریف با عنوان «مصحف مشهد رضوی» همراه با تحقیقات کامل و مقدمه‌ای مبسوط به صورت نسخه‌برگردان (فاکسیمیله) به چاپ رسیده است. نسخه اصلی این مصحف شریف در مرکز نسخ خطی سازمان کتابخانه‌ها، موزه ها و مرکز اسناد آستان قدس رضوی نگهداری می‌شود. مصحف مشهد رضوی با

مصحف المشهدالرضوی عنوانی است برای مجموع دو نسخهٔ قرآنی با خط حجازی کهن به شماره‌های ۱۸ و ۴۱۶ که در کتابخانه آستان قدس رضوی (مشهد). این اثر با ۲۵۲ برگ، کامل‌ترین مجموعه اوراق از یک قرآن کامل از سده نخست هجری در سراسر جهان به شمار می‌آید که پیش از ۹۵درصد متن قرآن را در بردارد. با توجه به ویژگی‌های متنی این مصحف، ویژگی‌های رسم، غرائب املائی، اختلاف قرائات، چینش یا ترتیب‌بندی سوره‌ها، و درنهایت بر پایه آزمایش‌های پرشمار کربن ۱۴، روشن شده است که بخش اصلی این نسخه در سده نخست هجری کتابت شده است. مجموع ویژگی‌های این مصحف، در کمتر نسخه‌ای از قرآن‌های

بایسنقر میرزا فرزند شاه‌رخ‌شاه(و گوهرشاد آغا) و نوه تیمور گورکانی، از استادان برجسته و تراز اول خوشنویسی به شمار می‌رود. او که در نگارش خطوط شش‌گانه متبحر بوده، سال‌ها شاگرد «شمس‌الدین محمد بن حسام هروی» معروف به «شمس بایسنقری» بوده است. این شاهزاده‌هنردوست در هرات که پایتخت حکومت تیموری بود، کتابخانه‌ای ایجاد کرد که در آن ۴۰ تن از بهترین استادان خوشنویس، تذهیب‌کار، صورتگر، صحاف و نقاش به کار کتاب‌سازی و هنرهای وابسته به آن مشغول بودند. آثار هنری پدید آمده در این کتابخانه اکنون زینت‌بخش موزه‌ها و کتابخانه‌های بزرگ جهان است. یکی از شاهکارهای هنری تولید شده در همین مجموعه، قرآن بزرگ بایسنقری است. اثری که مثل بسیاری از موارد این‌خاک تاریخی به یغمارفت و به دست فراموشی سپرده‌شد

سال‌ها بعد صفحات اندکی از این قرآن پیدا و به آستان مقدس حضرت رضا(ع) اهدا شد. بعدها در سال ۱۳۰۲ شمسی یکی از رجال قاجاری در امامزاده ابراهیم شهر قوچان (شهر کهنه) شماری از برگ‌های این مصحف شریف را پیدا کرد و به آستان قدس حضرت رضا(ع) رساند تا شمار بیشترى از اوراق این مصحف شریف در این حرم قدسی باشد.

قرآن بایسنقری چطور دوباره متولد شد؟

از خدمات آستان قدس رضوی در حفظ، مرمت و احیای کتاب‌های نفیس تاریخی

بقیه صفحات قرآن بایسنقری همچنان در موزه‌ها و گنجینه‌های نفایس در سراسر جهان پرلکنده است. ■ **شاهکار، دوباره جان می‌گیرد** آستان قدس رضوی حالا چند سالی است که در راستای معرفی هنرهای اسلامی، اقدام به بازنشر نفایس گنجینه‌های بارگاه منور رضوی می‌کند. در سال‌های گذشته آستان مقدس رضوی آثاری همچون حکومت تیموری بود، کتابخانه‌ای ایجاد کرد که از قرآن‌های معروف عصر تیموری است را بازتولید کرده، همچنین در پنج مجلد دیگر شاهکارهای هنری آستان قدس رضوی که به موضوعات مختلفی پرداخته را به زیور طبع آراسته است. «کتیبه‌های صندوق پوش‌ها و ضریح پوش‌ها»، «آثار خوشنویسی و نگارگری» و «قرآن‌های نفیس موجود در آستان قدس رضوی» از جمله آن‌هاست.

هشت سطر این قرآن که در اختیار موزه ملی ملک است هم در ابتدا و انتهای قرآن بازسازی شده، جانمایی شده است. این قرآن با جلدی نفیس همراه کتابچه‌ای که حاوی توضیحاتی در خصوص این نسخه است، تنها در ۸۰۰ نسخه به عاشقان موارث هنری و فرهنگی عرضه شده است. قطع اصلی این قرآن ۱۰۵ در ۱۸۵ سانتیمتر است و حالا در نسخه بازاحیا شده به ۵۰ در ۷۰ تغییر یافته است.

«کُتَبَةُ عَلِي بْنِ أَبِيطَالِب»

نشانه‌های مولود کعبه در گنجینه قرآن

در این موزه از صدر اسلام ۱۷ قرآن فوق‌العاده نفیس با دستخط منسوب به ائمه اطهار(ع) در معرض نمایش است. از این تعداد پنج قرآن نفیس دارای رقم است یعنی در آخر آن قرآن‌ها نوشته شده: «کُتَبَةُ عَلِي بْنِ أَبِيطَالِب»، «کُتَبَةُ حَسَنَ بنِ عَلِي»، «کُتَبَةُ حَسِينِ بنِ عَلِي»، «کُتَبَةُ عَلِي بنِ الْحَسَنِ» و «کُتَبَةُ حَسَن بنِ موسی الرضا». این قرآن‌ها توسط شاه عباس صفوی وقف و وقف‌نامه آن توسط شیخ بهایی نوشته شده است. در گنجینه رضوی آثاری از هنرمندان و خوشنویسان برجسته ایرانی وجود دارد که هر یک بیانگر گوشه‌ای از تاریخ کتابت و نشانگر دوره‌ای از هنر اسلامی است.

۹ جلد قرآن و جزوه قرآنی نفیس منسوب به دستخط مبارک حضرت امیرالمؤمنین علی(ع) در مخزن کتابخانه آستان قدس رضوی نگهداری

حضرت خدیجه(س) اسوه اخلاص

دکتر نُهله غروی نائینی، استاد

دانشگاه شهید مدرس و

پژوهشگر علوم اسلامی

ویژگی‌های حضرت خدیجه(س) سبب شد ایشان را به تعبیر پیامبر(ص) بهترین همسر دنیا بدانیم. از مهم‌ترین ویژگی‌ها ایمان او بود. ایمان والاّیی که به خدا و پیغمبر(ص) و دین اسلام داشت آن قدر قوی بود که توانست در کنار پیغمبر(ص) و با وجود شرایط سخت و نبود قدرت مالی زندگی را شروع کرده و در تمام سختی‌ها در کنار ایشان باشد. حضرت خدیجه(س) بر اساس آنچه از روایت‌ها به ما رسیده، تسلی‌دهنده پیغمبر(ص) بود و در تمام مشکلات و شرایط کنار همسر بود. حتی در بسیاری از روایت‌های اهل سنت هم آمده که حضرت خدیجه(س) به پیامبر(ص) درباره مباحث اوایل وحی تسلی می‌دادند که البته این گفتار از نظر ماشیعیان زیاد قابل پذیرش نیست زیرا قلب پیغمبر(ص) برای درک وحی بسیار گسترده بود.

حضرت خدیجه(س) پیش از ازدواج با پیامبر(ص) از امکانات، وضع مالی و زندگی بسیار مرفهی برخوردار بود و همه آن‌ها را در اختیار پیغمبر(ص) گذاشت و برای اسلام هزینه کرد. این صداقت، همدلی و همرنگی با همسر سبب شده بود پیامبر(ص) ایشان را بهترین و عزیزترین همسر بداند. ضمن اینکه ایشان تمام خدمات یک همسر را نیز برای شوهر خود داشت. به دلیل تمام خدماتی که در طول حیاتش داشت و تحمل سختی‌ها و محاصره اقتصادی شعب ابی‌طالب که در کنار همسر بود و با وجود تحکم مالی لحظه‌ای پیامبر(ص) را تنها نگذاشت، جزو بهترین زنان عالم به شمار می‌آید.

■ **خدیجه(س) مادر ام ابیها(س)**

پیش از اسلام هم حضرت خدیجه(س) بانویی بسیار محترم و پاکدامن بود تا حدی که آن زمان به نام طاهره بین افراد جامعه مشهور بود. از شخصیت والای ایشان می‌توان به ازدواج با پیامبر(ص) اشاره کرد، آن هم در زمانی که برخلاف رسم رایج و نظام جاهلی موجود، حضرت محمد(ص) را برای ازدواج انتخاب کرد. به خصوص اینکه به دلیل ثروت و شخصیت او بسیاری از مردان نامدار قریش خواهان وصلت با او بودند. اما به دلیل همین شخصیت والا بود که لیاقت پیدا کرد همسر پیامبر اسلام(ص) و مادر ام ابیها(س) باشد. ایمان خدیجه(س) سبب شد لیاقت پیدا کند که مادر حضرت زهر(س) شده و به چنان جایگاهی برسد که بتواند ظرف حمل فاطمه(س) باشد.

■ **اخلاص خدیجه(س)**

می‌دانیم که حب دنیا همواره انسان را فریب می‌دهد اما حضرت خدیجه(س) به جایگاهی رسید که توانست تمام ثروتش را در راه اسلام خرج کند. دلیل اصلی آن این است که وقتی فردی ایمان و پیوند قوی به خدا داشته باشد، شیطان نمی‌تواند به او نفوذ کند. تمام فریب‌ها از طریق شیطان است. وقتی شیطان از خدا می‌خواهد که اجازه دهد در آدم اثر کند خداوند می‌فرماید: الا المخلصین. بی‌شک حضرت خدیجه(س) از همین مخلصین بوده که فریب مال دنیا، شرایط مختلف و شیطان نتوانست بر او غلبه کند.

پیامبر(ص) در حدیثی ایشان را جزو نخستین و برترین زنان عالم می‌داند و در کلام آن حضرت(ص)، حضرات خدیجه(س)، فاطمه(س)، مریم(س) و آسیه(س) را هم‌ردیف می‌داند حتی در برخی موارد مانند بذل مال، علم، عبادت، معرفت، صبر و شکیبایی نیز بر مریم(س) و آسیه(س) فضیلت داشته است.